

Ks. Franciszek Greniuk [Recenzja]: Rada do Spraw Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego Konferencji Episkopatu Polski, *Biuletyn Kościelnych Dóbr Kultury*, red. bp Mariusz Leszczyński, nr 1, Warszawa 2005, ss. 200, ISSN 1734-6428.

Wyrazem stałej troski Kościoła o sprawy kultury, w tym o konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego, są wielokrotnie wydawane dokumenty watykańskie podkreślające wartość sztuki twórców i zarazem jego rolę w ewangelizacji narodów. Świadczy o niej także powoływanie instytucji watykańskich i w kościołach partykularnych, których zadaniem jest troska o inwentaryzację tych dóbr i promocja poczynąń mających na celu ich zabezpieczenie przed utratą oraz popieranie twórczości w różnych dziedzinach. Na płaszczyźnie Kościoła powszechnego celowi temu służy powołana w 1993 r. Papieska Komisja ds. Kościelnych Dóbr Kultury, w kościołach zaś partykularnych komisje episkopatów do spraw dziedzictwa kulturowego Kościoła.

Papieska Komisja do Spraw Kościelnych Dóbr Kultury wydała następujące okólniki: *Biblioteki kościelne* (1994), *Funkcja pastoralna archiwów kościelnych* (1997) oraz *Pastoralna funkcja muzeów kościelnych* (2001). Dokumenty te były udostępniane czytelnikom w formie omówień, a niektóre z nich w postaci pełnych tłumaczeń (*Biuletyn Muzeum Diecezjalnego* w Zamościu, nr 3 i 4).

Omawiany *Biuletyn Rady ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego Konferencji Episkopatu Polski* w części pierwszej prezentuje wypowiedzi zarówno Papieża Jana Pawła II, jak i wymienionej Papieskiej Komisji. W części drugiej zawarte jest pokłosie sympozjum zorganizowanego w Warszawie w 2003 r. przez Radę ds. Spraw Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego Konferencji Episkopatu Polski, Sekretariat Episkopatu Polski, Ministerstwo Kultury, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków oraz Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych. W części trzeciej znajdują się materiały o charakterze lokalnym, związane z diecezją zamojsko-lubaczowską, której biskupem diecezjalnym jest bp prof. dr hab. Jan Śrutwa, przewodniczący Rady ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego Konferencji Episkopatu Polski, do której też należy biskup pomocniczy dr Mariusz Leszczyński, redaktor omawianego „Biuletynu”. Dokumenty *Komisji Papieskiej* tłumaczył z jęz. włoskiego ks. dr Franciszek Nieckarz.

W części pierwszej zamieszczono najnowsze dokumenty papieskie na temat kościelnych dóbr kultury. Są nimi fragmenty dwóch encyklik Jana Pawła II.

Pierwszy z nich jest treścią 50 nr. encykliki *Ecclesia de Eucharistia* z 2003 r., w której Papież pisze: „Wiara Kościoła w tajemnicę eucharystyczną wyraziła się w dziejach nie tylko poprzez potrzebę wewnętrznej postawy pobożności, lecz także «przez szereg zewnętrznych wyrazów», mających na celu przywołanie i podkreślenie doniosłości sprawowanego wydarzenia... Na tym fundamencie rozwinęło się także «bogate dziedzictwo sztuki». Nawiązując do chrześcijańskiej tajemnicy, architektura, rzeźba, malarstwo, muzyka, bezpośrednio lub pośrednio znajdowały w Eucharystii motyw wielkiego natchnienia” (s. 7). W drugim natomiast dokumencie, którym jest nr 60 adhortacji apostolskiej, także z 2003 r., *Ecclesia in Europa*, Papież stwierdza, że kościelne dobra kultury „mogą (...) stanowić szczególnie bodziec nowego rozwoju humanizmu o inspiracji chrześcijańskiej oraz jako żywe świadectwo wyznawanej przez wieki wiary – stanowić wartościowe narzędzie nowej ewangelizacji i katechezy, i pobudzać do odkrywania na nowo sensu tajemnicy” (s. 9).

Dwoma kolejnymi dokumentami są prezentacje *Papieskiej Komisji*; pierwsza z nich dokonana przez abpa F. Marchisano, wówczas przewodniczącego tejże *Komisji*, druga natomiast przez jej sekretarza C. Chenis SDB, który omówił jej naturę, kompetencje, organizację i działalność. W omówieniu tym znalazło się streszczenie odrębnych dokumentów watykańskich dotyczących bibliotek, archiwów i muzeów kościelnych. Nie pominięto także spraw dotyczących muzyki kościelnej, relacji do norm cywilnych i działalności organizacji narodowych i międzynarodowych. Przedstawiono także konkretne zadania wykonawcze na poziomie różnych podmiotów. Szczególną uwagę zwrócono na sprawę formacji Ludu Bożego, kandydatów do kapłaństwa i artystów oraz wiernych.

Analogiczną treść przedstawia także Papieska Komisja w *Liście do Przewodniczących Konferencji Episkopatów* (s. 77-91) oraz w *Prezentacji Papieskiej Komisji do Spraw Kościelnych Dóbr Kultury* z 2004 r. (s. 92-120).

W części drugiej zamieszczono materiały z sympozjum na temat *Współpracy kościelnych i państwowych służb konserwatorskich*, które zostało zorganizowane w Warszawie w dniach 6-7 maja 2003 r., przez Radę Episkopatu do Spraw Kultury, Ministerstwo Kultury, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków i Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych. Należą do nich: sprawozdanie z tegoż sympozjum autorstwa bpa J. Śrutwy i bpa M. Leszczyńskiego (s. 123-127) oraz referat bp. Leszczyńskiego na temat *Współpracy Kościoła i państwa w zakresie ochrony zabytków* (s. 128-135).

Z omawianą w dokumentach watykańskich problematyką koresponduje przedruk treści artykułu bp. J. Śrutwy, pt. *Znaczenie zabytków w realizacji misji Kościoła* z 17 czerwca 2004 r. (ZID, 2004, s. 179-193).

W części trzeciej omawianej publikacji zamieszczono artykuł mgr Grażyny Żurawickiej z Zamościa pt. *Co nowego w zabytkach?* (s. 150-155). Jest to omówienie sumaryczne poczynąń podejmowanych na terenie Zamojszczyzny przez służby konserwatorskie, bardzo cenne dla znajomości dziejów zabytkowych obiektów, którymi są głównie obiekty kościelne.

Kolejnym materiałem o naturze historyczno-konserwatorskim jest artykuł mgr Stanisława P. Makary z Lubaczowa pt. *Kościół parafialny p.w. Objawienia Pańskiego w Łukawcu* (s. 156-164). Autor omówił dzieje drewnianego kościoła parafialnego, jego wystrój i wyposażenie oraz zamieścił historyczną i ikonograficzną prezentację obrazu Matki Bożej Łukawieckiej z Tartakowa (obecnie Ukraina), który od 1990 r. znajduje się w ołtarzu głównym nowego kościoła parafialnego. Obraz ten został ozdobiony koronami przez Papieża Jana Pawła II podczas jego wizyty w Lubaczowie w 1991 r.

Interesującym materiałem jest też *Sprawozdanie z działalności Muzeum Diecezjalnego w Zamościu*, sporządzone przez jej dyrektora bp. M. Leszczyńskiego (s. 165-172). Przytoczone poczynania i wykaz nabytków świadczą o prężnej żywotności tej stosunkowo młodej instytucji diecezjalnej, powołanej do życia w 1995 roku

W końcowej części *Biuletynu* zamieszczony jest *przegląd publikacji*, a w nim interesująca, bardzo szczegółowa prezentacja treści, w języku oryginału czyli po włosku, *Enchiridion dei Beni Culturali della Chiesa. Documenti ufficiali della Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa*, Ediz. Dehoniane, Bologna 2002, ss. 682+43.

Nie zabrakło także krótkich not na temat innych publikacji i czasopism dotyczących problematyki archiwów, sztuki sakralnej, prac konserwatorskich oraz muzeów.

Wartościowym uzupełnieniem są kolorowe fotografie z wymienionego sympozjum w Warszawie oraz zdjęcia przedstawiające dawny kościół w Łukawcu i niektóre obiekty z Muzeum Diecezjalnego w Zamościu. Bardzo estetyczna okładka, odpowiednio dobrana wielkość czcionki, logicznie przemyślany dobór i układ materiału, dobra dokumentacja edytorska zasługują na wysoką ocenę. Można wyrazić nadzieję, że „Biuletyn” znajdzie uznanie ze strony wielu zainteresowanych instytucji kościelnych i cywilnych oraz interesujących się omawianą problematyką, a szczególnie ze strony duchowieństwa mającego na co dzień kontakt z wieloma zabytkami dziedzictwa kulturowego Kościoła w naszym kraju.

Ks. Franciszek Greniuk [Recenzja]: *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Kraków 2004, ss. XXI + 1704, Wydawnictwo WAM, ISBN 83-73-18-259-4

Dla zajmujących się naukami historyczno-prawnymi, w tym także społeczną nauką Kościoła, znane wydawnictwo krakowskie WAM, wydało bardzo cenną publikację, jaką jest *Słownik społeczny*. Zespół autorów, liczący niemal dziewięćdziesiąt osób, dobrany został z kraju i zagranicy, związanych głównie z UKSW w Warszawie, UJ, PAT i Ignatianum w Krakowie oraz KUL w Lublinie. Omawiana publikacja zawiera omówienie węzłowych zagadnień i zjawisk stanowiących przedmiot badań szeroko rozumianych nauk społecznych, w tym także nauczania społecznego Kościoła. „Czytelnik znajdzie w nim nade wszystko artykuły po-